

Andrzej Korbonski: COMECON*

*(International Conciliation, Carnegie Endowment for
International Peace, 1964)*

Radovan Vukadinović

U posljednje vrijeme opaža se u političkoj literaturi Zapada sve veći broj radova posvećenih Savjetu za uzajamnu ekonomsku pomoć, koji je tako iznenada postao predmet studija, analiza, političkih kombinacija i raznoraznih nagađanja. Jedno je u svakom slučaju sigurno, da se ovoj naj snažnijoj organizaciji istočnoevropskih zemalja pridaje izuzetna pažnja i da se naprosto nastoji biti u toku s dinamičnim razvojem integracionih kretanja unutar zajednice socijalističkih država. Dok se za jedan dio radova o SEV-u može reći da predstavljaju samo određene šematske političke ocjene, za drugi dio radova mora se priznati, da njihovi autori iako često previđaju osnovne političke i ekonomske faktore i momente ipak daju određeni doprinos proučavanju nastanka i djelovanja SEV-a kao međunarodne ekonomske organizacije i tako pomažu boljem sagledavanju čitavog integracionog procesa na Istoku.

U izdanju Carnegieve zaklade za međunarodni mir izašla je u mjesecu septembru studija Andrzeja Korbonskog posvećena SEV-u, koja obiluje i prednostima i nedostacima karakterističnim za slične radove pisane na Zapadu. Autor je inače politolog i ekonomista, a na kalifornijskom univerzitetu poznat je kao jedan od najboljih stručnjaka i poznavalaca istočnoevropske problematike, koja je stalno prisutna tema u svim njegovim radovima.

Svoju studiju o Savjetu za uzajamnu ekonomsku pomoć Korbonski je podijelio u četiri dijela od kojih svaki za sebe pokušava da stvori jednu cjelinu i da tako svi zajedno bolje posluže sagledavanju kompleksnosti problema.

U prvom dijelu razmatra se nastanak organizacije i etape kroz koje je prošla sve do posljednje faze djelovanja. I Korbonski je suglasan s velikom većinom autora u pogledu početaka stvarnog djelovanja Savjeta, pa konstatira da je tek Staljinova smrt i posljedice koje su nakon nje nastale u SSSR-u i drugim socijalističkim zemljama omogućile konkretnije djelovanje odnosno pravo stupanje u život SEV-a. 1960. godina uzima se za početak najznačajnijeg razdoblja, a kao uzroke koji su pospješili tješnje povezivanje država članica i inicirali nove oblike rada organizacije Korbonski spominje: odnos prema Evropskoj ekonomskoj zajednici, sovjetsko-kineski ideološki sukob, a na kraju kao treću mogućnost dopušta da je taj intenzivan početak suradnje bio u stvari samo »logičko kontinuiranje procesa započetog 1956. godine«. Bez obzira na sve zapreke koje mu stoje na putu i divergentne tendencije zemalja članica »SEV će vjerovatno odigrati značajnu ulogu u ekonomskom razvoju Istočne Evrope« zaključuje autor svoj uvod.

Drugi dio studije razmatra organizacionu strukturu Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć i nakon precizne analize pojedinih tijela Korbonski dolazi do zaključka da je u ovoj međunarodnoj organizaciji za razliku od Evropske zajednice za uglj i čelik i Evropske ekonomske zajednice, očuvan suverenitet pojedinih država članica, te za sada nema mogućnosti za stvaranje

* U angloameričkoj literaturi kratica COMECON kao i danas rjeđe susretane CEMA i CMEA označavaju SEV.

nekog supranacionalnog tijela. Analiziraju se i akti Savjeta: preporuke i odluke, a posebno se naglašava činjenica da svi akti postaju obavezni samo za države koje su zainteresirane za njihovu provedbu i to tek nakon interne ratifikacije. Ipak taj sistem organizacije usporava postizanje većih i brzih uspjeha, pa je vjerojatno da će postojeća organizaciona struktura biti zamijenjena odnosno nadopunjena novom.

Unutrašnjoj trgovini država članica, koordiniranju planova, specijalizaciji i drugim oblicima konkretne suradnje posvećuje Korbonski treće poglavlje. Zanimljivo je ovdje spomenuti mišljenje o tome da se glavni zadatak Savjeta — koordinacija planova odvija veoma polako. Pored političkih kočnica pojavljuju se i ekonomske, pa postoje izgledi da će, kako to autor predviđa, i daljnje planiranje biti vođeno na više ili manje »ad hoc« način. Kao potvrda toj tvrdnji spominje se i komunistički izdan nakon Savjetovanja u julu 1963. godine u kome se ne govori o potrebi stvaranja centraliziranog planskog organa, jer je vjerojatno postalo jasno, da su problemi koordiniranja planova složeniji nego što se to u početku činilo.

Specijalizacija u proizvodnji zapaža se naročito u industriji mašina gdje postepeno dolazi do međunarodne podjele rada, ali na specijalizaciju kao na jedan daleko širi i sveobuhvatniji proces proizvodnje u socijalističkim zemljama može se računati tek u periodu 1966—1970.

Kao osnovni način da se integracija što prije provede u okviru Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć ostaje stvaranje supranacionalnog tijela, koje bi pomoću svojih širokih kompetencija moglo da uspješno rješava čitav niz problema. Ali politički i ponovno ekonomski razlozi (sistem cijena, planiranje) koče i sprečavaju ovu alternativu i danas se čini da su i zemlje SEV-a zadovoljne opsegom i kvalitetom svojih veza s organizacijom.

U četvrtom poglavlju pod naslovom »Nacionalni stavovi« autor se upustio u analiziranje odnosa pojedinih zemalja članica Savjeta prema organizaciji kao i stava pojedinih socijalističkih zemalja koje nisu članice SEV-a. Korbonski kaže da je činjenica da je Sovjetski Savez bio neosporni inicijator i nosilac uže suradnje i povezanosti sa socijalističkim zemljama preko SEV-a, ali da danas s »ekonomske tačke gledišta nije sasvim sigurno što te zemlje predstavljaju za SSSR da li teret ili imetak«. Ne razmotrivši do kraja ovu svakako dosta originalnu i zanimljivu tvrdnju autor je pošao na izlaganje stava Narodne Republike Kine prema Savjetu za uzajamnu ekonomsku pomoć. Kineski rukovodioci stoje danas na stanovištu da svaka zemlja mora sama ulagati napore za svoju izgradnju i vjerojatno je to više plod određene političke situacije i stanja odnosa na relaciji Moskva—Peking nego realnih ili dosljedno sprovedenih postavki.

Dalje se u ovom poglavlju razmatra »slučaj Rumunije« i posljedice koje bi otuda eventualno mogle da proiziađu za organizaciju.

Stavovi ostalih socijalističkih zemalja članica Savjeta obrazlažu se s političkog aspekta i to po kategorijama privredne razvijenosti u koje ih je sam autor svrstao. Zemlje koje svestrano pomažu SEV po tom kriteriju su visoko razvijene industrijske zemlje — Njemačka Demokratska Republika i CSSR, koje se naročito zalažu za međunarodnu podjelu rada jer im to »garantira povlašteni tretman«. Mađarska i Poljska, zemlje siromašne sirovinama i uglavnom tradicionalni izvoznici poljoprivrednih proizvoda gledaju u SEV-u priliku za još brži razvoj svoje industrijske baze, a uporedo s tim podržavaju na svoj način i specijalizaciju unutar organizacije.

Za Jugoslaviju kojoj je posvećeno posebno mjesto u razmatranju »nacionalnih stavova«, tvrdi se da će ona ulaskom EEZ-a u završnu fazu izgradnje kao i uz konstantan razvoj SEV-a doći u situaciju »ekonomske izoliranosti« pa se uporedo s razvojem političke suradnje sa SSSR-om i ostalim socijalističkim državama može čak pretpostaviti i primanje Jugoslavije kao punopravnog člana u SEV. Ova teza kao uostalom i neke ranije iznesene nije ničim dokumentirana i zbog toga se ne može uzeti kao plod ozbiljnijeg praćenja odnosa između naše zemlje i Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć.

Neprekidnim razvojem EEZ-a i njegovim ulaskom u posljednje faze stvaranja članice SEV-a: Rumunija, Poljska i Mađarska, koje se pojavljuju na zapadnoevropskom tržištu kao stalni eksporteri poljoprivrednih proizvoda mogu da se nađu u posebno teškoj situaciji, dok bi to daleko manje pogodilo Sovjetski Savez koji je skoro isključivo izvoznik sirovina potrebnih Zapadnoj Evropi za koje ni carine neće biti mnogo više od današnjih.

Andrzej Korbonski kao i čitav niz pisaca iz socijalističkih i kapitalističkih zemalja nije se mogao oteti pokušaju da napravi komparativnu

analizu između EEZ-a i SEV-a što je danas gotovo stalna praksa evidentna u svim radovima objavljenim o SEV-u ili EEZ-u. Kao glavnu poteškoću za dosljednu integraciju država članica SEV-a autor iznosi mišljenje da je vrlo teško integrirati zemlje s planskom privredom za razliku od efikasne integracije zemalja sa slobodnim tržištem.

Međutim, pri tome su potpuno ispuštene iz vida razlike koje postoje u pogledu razvijenosti između pojedinih zemalja SEV-a što je svakako jedna od osnovnih zapreka za njegov brži i efikasniji razvoj. Očite disproporcije koje postoje između visoko razvijenih industrijskih zemalja članica Savjeta i onih čije se privrede nalaze na daleko nižem stupnju razvoja svakako predstavljaju i glavnu razliku u uporedbama SEV—EEZ. Iz toga naravno proizlazi i odgovarajući zaključak da je daleko lakše integrirati zemlje kod kojih su ekonomske razlike mnogo blaže izražene i koje poput »evropske šestorice« stoje skoro na približno istom nivou razvijenosti njihovih privreda. Dakle, nije glavna zapreka u sistemu planskih privreda već u jednom puno složenijem mehanizmu razvijenosti odnosno nedovoljne razvijenosti pojedinih zemalja. Ova inače vrlo uočljiva i danas značajna komponenta koja SEV-u daje posebno obilježje nije našla odgovarajuće mjesto u studiji Andrzeja Korbonskog koji je, izgleda, zbog određenih političkih razloga želio da je zapostavi na ovome mjestu iako je na drugom, sličnu konstrukciju sam napravio pokušajući da prikaže utjecaj razvijenosti pojedinih zemalja na želju za suradnjom u SEV-u.

Na kraju, ističući da se brži napredak u ekonomskoj integraciji socijalističkih zemalja ne može uskoro očekivati autor navodi i konkretne razloge koji po njegovom mišljenju usporavaju daljnji razvoj ovog kretanja. Tek neke korjenitije reforme koje bi uspjele da autoritativno prevaziđu postojeće prepreke (odsustvo organa s posebnim ovlastima, autarhija u industrijskoj proizvodnji, sistem cijena i dr.) mogle bi da SEV-u pruže »prvu šansu da pokaže svoju snagu«.

Iako je rad Andrzeja Korbonskog prilično sumaran i on se u njemu nije mogao zadržati na mnogim problemima koji svakako zahtijevaju daleko šire i objektivnije tretiranje ipak se mora primijetiti da je studija pisana s velikim poznavanjem materije, te da je trebalo da posluži prvenstveno kao politička analiza razvoja i eventualnih budućih pravaca razvoja SEV-a. Uz neke očigledno iskonstruirane postavke, autoru se mora predbaciti i to što nije pojedine svoje koncepcije bolje i šire obradio pa se one doimaju više kao tek usputno signalizirane mogućnosti daljnjeg istraživanja.

Bez obzira na sve propuste i zamjerke, koje bi se mogle staviti ovaj rad zaslužuje pažnju jer je u relativno skućenom obimu izneseno i nekoliko vrlo zanimljivih misli a posebna velika prednost leži svakako i u tome što je autor »COMECON-a« za razliku od mnogih drugih zapadnih pisaca odlično upoznat s izvornom literaturom iz socijalističkih zemalja pa se u njegovoj studiji nađu i seriozno obrađeni problemi vezani uz život i rad prve socijalističke međunarodne ekonomske organizacije.